

Перелік використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Закон України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

Сергій Миколайович ІСЛАНКІН,

старший викладач

кафедри кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД ПОСАДИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕГЛАМЕНТАЦІЇ

Серед чисельних примусових заходів передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК), що застосовуються з метою забезпечення дієвості кримінального провадження, на нашу думку особливої уваги заслуговує національна та міжнародна регламентація застосування такого заходу забезпечення кримінального провадження як відсторонення від посади.

Відповідно до КПК України, правовими підставами обмеження права на працю під час застосування заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади є: ухвала слідчого судді чи суду про відсторонення від посади; рішення Президента України щодо відсторонення від посади осіб, які ним були призначені; рішення Вищої ради правосуддя щодо тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності. Фактичними підставами відсторонення від посади виступає необхідність: припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином. Порядок застосування відсторонення

від посади на сьогодні за КПК України можна представити наступним чином: 1) звернення з клопотанням про відсторонення від посади до слідчого судді. Таке клопотання відповідно до ст. 155 КПК України повинно обов'язково містити: короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання; правову кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилання на обставини; посаду, яку обіймає особа; виклад обставин, що дають підстави вважати, що перебування на посаді підозрюваного, обвинуваченого сприяло вчиненню кримінального правопорушення; виклад обставин, що дають підстави вважати, що підозрюваний, обвинувачений, перебуваючи на посаді, знищить чи підробить речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливатиме на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджатиме кримінальному провадженню іншим чином; перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання. Недотримання вищезазначених вимог – є підставою для повернення слідчим суддею клопотання прокурору відповідно до ст. 155 КПК України. До клопотання також додаються: копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання; документи, які підтверджують надання підозрюваному, обвинуваченому копій клопотання та матеріалів, що обґрунтовують клопотання; витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, в рамках якого подається клопотання.

2) розгляд клопотання про відсторонення особи від посади, під час якого слідчий прокурор повинен відповідно до ст. 132 КПК України довести, що: існує обґрунтована підозра щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступеня тяжкості, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального провадження; потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, прокурора; може бути виконане завдання, для виконання якого слідчий, прокурор звертається із клопотанням. Слідчий суддя, суд повинен відмовити у задоволенні клопотання про відсторонення від посади, якщо слідчий, прокурор не доведе наявності достатніх підстав вважати, що такий захід необхідний для припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином. При вирішенні питання про відсторонення від посади слідчий суддя, суд також зобов'язаний врахувати наступні обставини: правову підставу для відсторонення від посади; достатність доказів, які

вказують на вчинення особою кримінального правопорушення; наслідки відсторонення від посади для інших осіб. 3) постановлення ухвали слідчим суддею за наслідками розгляду клопотання. Така ухвала, окрім загальних вимог, що передбачені в ст. ст. 371, 372 КПК України, повинна також згідно зі ст. 157 КПК України додатково містити: мотиви застосування або відмови у задоволенні клопотання про відсторонення від посади; перелік документів, які посвідчують обіймання особою посади та які підлягають поверненню особі або вилученню на час відсторонення від посади; строк відсторонення від посади, який не може становити більше двох місяців; порядок виконання ухвали. 4) виконання ухвали слідчого судді. Відповідно до ч. 4 ст. 157 КПК України, ухвала слідчого судді про застосування або про відмову у застосуванні відсторонення від посади підлягає негайному виконанню в порядку, передбаченому для виконання судових рішень, а надіслання копії ухвали особі, яка звернулася з відповідним клопотанням, підозрюваному чи обвинуваченому, іншим заінтересованим особам повинно бути здійснено не пізніше дня, наступного за днем її постановлення [1, 2].

В КПК інших держав також передбачено застосування такого заходу примусу як відсторонення від посади. Так, КПК Литви передбачає можливість тимчасового відсторонення від посади або тимчасового призупинення права займатися певною діяльністю. В КПК Молдови також регламентується можливість тимчасового відсторонення від посади, що належить до заходів примусу. Відповідно до пар. 132а КПК ФРН передбачено, що за наявності серйозних підстав вважати, що суд винесе рішення про заборону займатися певною професійною діяльністю (пар.70 Кримінального кодексу), то суддя вправі тимчасово заборонити обвинуваченому займатися діяльністю, пов'язаною з певною професією або її видом, ремеслом або видом ремесла [3, с. 147, 496, 671].

Найбільш цікавий на наш погляд є досвід законодавчої регламентації відсторонення від посади в КПК Грузії. Так, відповідно до ст. 159 КПК Грузії, обвинувачений може бути відсторонений від посади (роботи) за наявності обґрунтованого припущення, що, залишаючись на цій посаді (роботі), він перешкоджатиме слідству, відшкодуванню шкоди, заподіяної злочином, або продовжуватиме злочинну діяльність. До 2014 року законодавець в Грузії передбачав також відсторонення від посади (роботи) осіб, обраних в результаті загальних виборів місцевого самоврядування, на основі рівного та прямого виборчого права, при таємному голосуванні. Проте, постановою Конституційного Суду № 2014 3/1/574 вищезазначені норми були визнані такими, що втратили юридичну силу. Відсторонення від посади застосовується на підставі рішення суду, що ухвалюється після розгляду відповідного клопотання прокурора у судовому засіданні. Згідно з ч. 2 ст. 160 КПК Грузії, в ухвалі суду про відсторонення від посади обов'язково повинні зазначатися: прізвище та ім'я особи, що відсторонюється з посади (роботи), її посада (місце роботи), підстави відсторонення з посади (роботи), вимога про відсторонення обвинуваченого з посади (роботи), що направляється керівнику установи, підприємства чи організації. Ухвала суду про відсторонення

обвинуваченого з посади (роботи) є обов'язковою для керівника відповідної установи, підприємства або організації. Він зобов'язаний виконати судову ухвалу негайно та повідомити про це суд. Проте, слід вказати, що відповідно до законодавства Грузії, таке рішення суду про відсторонення від посади або про відмову у відстороненні від посади може бути оскаржене [4].

Підсумовуючи, можемо зробити наступні висновки: законодавець в КПК України передбачив і 2012 році захід забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від посади, який також регламентований в інших державах світу. Попри те, що в різних державах назва цього заходу, підстави та процесуальний порядок його застосування мають певні відмінності, спільним є законодавчо регламентована можливість під час здійснення кримінального провадження для забезпечення дієвості кримінального провадження тимчасово обмежити право особи на працю за наявності для цього відповідних підстав.

Перелік використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n384>.
2. Ісланкін С. М. Підстави та процесуальний порядок відсторонення від посади в кримінальному процесі URL: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/05/67.pdf>.
3. Луцик В. В., Савченко В. А., Самарін В. І. Сучасний кримінальний процес країн Європи: монографія. Харків: Право, 2018. 792 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс Грузії. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/90034?publication=146>.

Сергій Миколайович ІСЛАНКІН,

старший викладач

кафедри кримінально-правових дисциплін

Навчально-наукового інституту права

та інноваційної освіти

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

А. В. РУССВА,

здобувач вищої освіти

Навчально-наукового інституту права

та інноваційної освіти

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОТЕРПІЛОЇ ОСОБИ: ПРАВА ТА ЗАХИСТ

У кримінальному процесі виконання обов'язку держави щодо захисту прав забезпечується наданням можливості потерпілому від злочину відстоювати свої права та законні інтереси будь-якими не забороненими законом способами.